

(047.1)
384 II

631.476 (-.715.1)

STICHTING VOOR BODEMKARTERING
WAGENINGEN
BIBLIOTHEEK

Stichting voor Bodemkartering

Wageningen

Directeur: Prof. Dr C.H. Edelman

No. 369.

EEN BODEMKARTERING VAN DE POLDER

SNIKZWAAG.

door: J.A. v.d. Hurk,

karteerder.

o.l.v. Ir J. Chossen,

bodemkundige bij de

Stichting voor Bodemkartering

Wageningen, 22 Februari 1954.

ISN = 204001-02

WOORD VOORAF.

Dit rapport betreffende de bodemgesteldheid van de polder Snikzwaag werd vervaardigd in opdracht van de Dienst Uitvoering Werken.

Het veldwerk werd uitgevoerd door de karteerder J.A. van der Hurk, onder leiding van Ir J. Cnossen.

De kartering werd uitgevoerd in het laatste kwartaal van 1953.

De Adjunct-Directeur van de
Stichting voor Bodemkartering,

(Z. van Doorn)

Karteringsleider,

(J. Cnossen)

I N H O U D .

Woord vooraf.

- I. Inleiding.
- II. Algemene beschrijving van de Bodemgesteldheid.
- III. Legendabeschrijving van de Bodemkaart.
- IV. Legendabeschrijving van de Cultuurkaart.
- V. Zanddieptekaart.

B I J L A G E N .

1. Bodemkaart schaal 1 - 2.500
2. Cultuurkaart schaal 1 - 2.500
3. Zanddieptekaart schaal 1 - 2.500

I. INLEIDING

Het gekarteerde gebied ligt in de provincie Friesland op de grens van de gemeenten Haskerland en Utingeradeel en ten oosten van de weg Akmarijp - Snikzwaag. In het zuidoosten wordt het begrensd door de Gravene Sloot en in het noordwesten door de Rijpkema en de Dolk- of Zwarte Sloot.

De oppervlakte van het object bedraagt ca. 30 ha. Het object is gekenmerkt door een aantal brede en smalle trek-gaten met daartussen smalle stroken land, de zg. hagen. Deze trek-gaten en hagen zijn de overblijfsels van een veengebied, dat "nat"verveend is.

De veldopnamen werden verricht in het 4e kwartaal van 1953, met behulp van luchtfoto's schaal 1:2500 door de karteerder J.A. v.d. Hurk.

Van het object zijn 3 kaarten samengesteld op schaal 1:2500.

- a. een bodemkaart, waarop de verschillen in bodemgesteldheid zijn aangegeven. Bij de opname is speciale aandacht besteed aan de aanwezigheid van klei in verband met de toekomstige bouw-voor, de geaardheid van het veen, de diepte van vervening in de trek-gaten, de aard en de dikte van het materiaal in de zethagen, de dikte der kragge en de consistentie van het slik.
- b. Een zanddiepte kaart, waarop de diepte van de pleistocene zandondergrond ten opzichte van het maaiveld is aangegeven.
- c. Een cultuurkaart, waarop de cultuurtoestand van het object is aangegeven. Tevens werd een classificatie van de rietlanden gemaakt.

II. ALGEMENE BESCHRIJVING VAN DE BODEMGESTELDHEID.

Het gekarteerde gebied heeft vroeger deel uitgemaakt van het grote laagveengebied van Friesland. Het veenpakket is bedekt door een kleidek. De pleistocene zandondergrond bevindt zich op wisselende diepte.

Het kleidek, dat thans nog te vinden is op de onverwerkte veenprofielen, is ca. 20-25 cm dik en bestaat uit grijsbruine, zware, kalkloze, knippige klei. In droge toestand valt hij uiteen in hoekige scherpe structurelementen (hagelkorrelstructuur).

De profielopbouw van het veen is in het gehele object vrijwel uniform. Het gehele profiel bestaat uit mosveen, dat meestal tot ca. 50 cm verteerd of verwerkt is. Plaatselijk vindt men op ca. 50 cm diepte laagjes spalterveen.

De zandondergrond heeft in het gekarteerde gebied een zwak golvend karakter en komt steeds dieper voor dan ca. 1.60 m beneden het maaiveld van het vaste veenland en de hagen. De isohypsen zijn gelegd met een interval van 0.5 m.

De vervening is reeds meer dan een eeuw oud. Hieruit volgt dat de trekaten reeds flink verland zijn. Dit is vooral het geval aan de zuidwest kant van de trekaten en bij de trekaten in het noordoosten. De verveningsdiepte is hier geheel ingesteld op het vervenen met de hand en bedraagt gemiddeld ca. 1.50 m. Waar echter de pleistocene zandondergrond op ca. 1.80 m voorkomt, heeft men soms tot het zand verveend. Dat is op de bodemkaart apart aangegeven.

De hagen zijn de brede of smalle stroken land, waarop men de turf droogde. Zij worden naar de profielopbouw verdeeld in ribben en zetwallen.

De ribben zijn de stroken land met een, hoogstens tot 50 cm

verwerkt, vast mosveenprofiel. Het veen wordt door een kleilaagje van ca. 20 cm bedekt.

De zetwallen zijn opgebouwd uit specie, die niet voor de turffabricage geschikt was. Het zetwalmateriaal varieert derhalve in dit object van verwerkt veen tot verwerkt veen met kleibrokken afkomstig van het kleidek. De zetwallen hebben merendeels vast veen in de ondergrond, uitgezonderd daar waar men tot op het zand verveend heeft.

De hoogteligging van het vast veenland en de hagen bedraagt ca. 25 cm + Fries Zomer Peil.

De trek- of petgaten zijn de na de vervening achtergebleven brede en smalle waterplassen. Doordat de vervening reeds lang geleden plaats had, is in de meeste trekgaten een min of meer kraggegroeï opgetreden. Dit wijst op een slikvorming, waardoor de waterplanten steun voor hun wortels konden vinden.

Een definiering van de consistentie van het slik is aangegeven in de Legendabeschrijving van de Bodemkaart.

De kragge wordt gevormd door het wortelnet van allerlei waterplanten zoals riet, lisdodden etc.

De dikte van de kragge is verschillend en gaat nauw samen met het stadium van verlanding. Hier en daar vindt men onder de kragge ca. 10 cm klei, die bij de vervening in het trekgat werd teruggestort.

Het aanmaken is hier geschied door bagger van elders aan te voeren en op de kragge in het trekgat te storten.

III. LEGENDABESCHRIJVING VAN DE BODEMKAART

Op de bodemkaart werden de volgende groepen onderscheiden:

- a. vast veenland en ribben
- b. zetwallen
- c. kraggelanden
- f. aangemaakt land
- w. open water.

a. Vast veenland en ribben.

Zowel de ribben als het vaste veenland bestaan uit onverwerkte mosveenprofielen met een kleidek van 20-25 cm. Plaatselijk kunnen de profielen tot ca. 50 cm verwerkt zijn.

a ca. 20-25 cm grijsbruine, kalkloze, knippige klei op
1
meer dan 100 cm mosveen.

Het kleidek bestaat uit grijsbruine min of meer humeuze klei, die in droge toestand een scherpe hagelkorrelstructuur heeft.

b. Zetwallen.

De zetwallen zijn opgebouwd uit weinig- en matig kleilig zetwal-materiaal. Met matig-kleilig wordt een zetwal-specie bedoeld, die uit veen bestaat vermengd met kleibrokken. Tevens zijn in dit gebied kragge-achtige zetwallen onderscheiden. De reden hiervan was de aanwezigheid van een of meer kraggelaagjes in dit zetwalmateriaal. Daar waar men i.v.m. de ondiepere zand-ondergrond soms tot op het zand heeft verveend, rust de zetwal direct op de pleistocene zandondergrond, dit is op de bodemkaart apart aangegeven.

- b₂ . Matig kleifige zetwallen, 100-170 cm matig kleilig
zetwalmateriaal op vast mosveen. Het zetwalmateriaal bestaat uit verwerkt versaad veen met klei-brokken. De dikte kan variëren van 70 tot 180 cm. Het overgrote deel ligt tussen 100-150 cm.
- b₃ . Venige zetwallen, 100-170 cm venig zetwalmateriaal op vast mosveen. Het materiaal bestaat uit verwerkt en versaad veen gemengd met weinig klei. De dikte kan variëren van 70-180 cm, maar bedraagt meestal 100-170 cm.
- b₅ . Matig kleifige kraggeachtige zetwallen, 100-150 cm matig kleilig zetwalmateriaal, vermengd met een oude kraggelaag met vast mosveen op ca. 150 cm. Het materiaal bestaat uit verwerkt en versaad veen met kleibrokken met een enigszins verteerde kraggelaag. Plaatselijk komt op ca. 90 cm ongeveer 10 cm klei voor.

c. Kraggelanden.

De dikte van de kragge en de consistentie van het daaronder gelegen slik is geheel afhankelijk van het verlandingsstadium, waarin de kragge zich bevindt. De dikte van de kragge varieert van 15-20 cm, bij de zwakke kraggelanden (onbegaanbaar) tot 45 cm bij de sterk verlande kraggelanden. De consistentie van het slik varieert met de dikte van de kragge, van waterig slik bij de zwakke kraggelanden tot dik pappig slik bij de sterk verlande kraggelanden.

De diepte van het vaste veen wisselt van 100-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland. Meestal ligt de vaste veenondergrond op 130-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland.

c₁ . Zwakke kraggelanden 15-20 cm kragge op zeer waterig slik.

Vast veen op 130-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland. Onbegaanbaar.

c₂ . Vrij stevige kraggelanden, 20-25 cm kragge op waterig slik.

Vast veen op 130-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland. Nauwelijks begaanbaar.

c₃ . Stevige kraggelanden, 25-35 cm kragge op dun pappig slik.

Vast veen op 130-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland. Goed begaanbaar.

c₄ . Verlände kraggelanden, 35-45 cm kragge op pappig slik.

Vast veen op 130-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland.

c₅ . Sterk verlände kraggelanden >45 cm kragge op dik pappig slik. Vast veen op 130-180 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland.

Daar waar de diepte van de zandondergrond 150-200 cm bedraagt, heeft men overwegend tot op het zand verveend.

De profielopbouw is dezelfde als van de profielen met een vastveen ondergrond. Terwille van het kaartbeeld en gezien de kleine oppervlakte is dit type niet apart onderscheiden. Daar waar de kragge op de pleistocene zandondergrond rust is dit op de bodemkaart aangegeven.

f. Aangemaakt land.

Door inbrengen van bagger afkomstig uit de sloten in de omgeving, heeft men een deel van een trekgat aangemaakt.

f_{lk} . Kleilige aangemaakte kraggelanden, ca. 40 cm bagger, gemengd met klei op ca. 10 cm kragge op dik pappig slik. Vast veen ca. 140 cm beneden het maaiveld van het vaste veenland.

z. Zand.

Bij het aanmaken van het stuk kraggeland met bagger heeft men een dijkje van zand gemaakt, dwars door het trekgat, om het wegstromen van de bagger te beletten.

z_l . Ca. 130 cm veenhoudend zandig materiaal op vast mosveen.

w. Open water.

Trekgaten, die nog niet met kragge zijn begroeid, zijn op de kaart aangegeven als open water. Met een teken is het begin van kraggegroeï, voornamelijk lisdodden (dulen) aangegeven. Tevens wordt met dit teken aangegeven, dat zich onder de zwakke kragge zeer waterig slik bevindt.

De diepte van de vaste veenondergrond varieert overwegend van 100-180 cm beneden maaiveld van het vaste veenland. De verveningsdiepte is op de kaart in decimeters aangegeven.

IV, LEGENDABESCHRIJVING VAN DE CULTUURKAART

Door de vervening heeft de cultuurtoestand van het object een drastische verandering ondergaan. Plaatselijk zijn er zelfs gedeelten in een complete woestenij herschapen.

De graslanden zijn, behalve de grotere complexen, vaak verwaarloosd. Oorzaken hiervan zijn:

1. de slechte toegankelijkheid
2. de geringe oppervlakte.

De rietlanden in het object zijn van uiteenlopende kwaliteit, afhankelijk van het verlandingsstadium. Over het algemeen komt in het object vrij goed rietland voor. Er is naar gestreefd de rietlanden naar hun cultuurtoestand te classificeren. De indeling der graslanden berust eveneens op een beoordeling van de cultuurtoestand.

Graslanden.

- g.G. Goede graslanden, in gebruik als hooi- en weiland. Het grasbestand bestaat uit goede grassen met weinig onkruiden.
- v.g.G. Vrij goede graslanden, in gebruik als hooi- en weiland. In het grasbestand wat onkruiden en enkele biezen, soms iets viltige zode.
- m.G. Matige graslanden, in gebruik als hooi- en weiland. In het grasbestand komen vrij veel onkruiden en minderwaardige grassen voor, o.a. kweek, schapengras, smalbladige weegbree, biezen en plaatselijk rietopslag.
- v.w.a.G. Verwaarloosd grasland, in gebruik als weiland. In het grasbestand komen veel biezen en zeggegrassen voor.

- s.G. Slechte graslanden, in gebruik als weiland. Het grasbestand bestaat hoofdzakelijk uit zeggegrassen.
- v.w.i.G. Verwilderd grasland, niet in exploitatie. Begroeid met riet, zeggen, distels, bentpollen etc. Veel biezen.
- w.o.G. Woeste grond, niet in exploitatie. Door een intensieve begroeiing van riet, zeggen, bramen en houtopslag moeilijk begaanbaar.

Rietlanden.

- d. Dule-rietlanden. Het voorstadium der rietlanden, met veel dule en weinig riet.
- g.R. Goede rietlanden, begroeid met mooi, lang "schoon" riet. Waar de kragge iets dunner is komen dulen in het riet voor. Deze rietlanden worden geëxploiteerd
- v.g.R. Vrij goede rietlanden. Ook deze rietlanden, hoewel begroeid met korter riet, met wat varens en mossen, zijn in exploitatie.
- s.R. Slechte rietlanden, begroeid met minderwaardig kort riet, met slingerplanten, varens, wilgenroosje etc. Deze rietlanden komen in hoofdzaak voor op de verlande kraggen. Het "gewas" wordt als strooysel op de stallen gebruikt.
- u.R. Uitgegroeide rietlanden, begroeid met allerlei onkruiden, houtopslag en nog wat kort riet. De exploitatie bestaat alleen in het "beweiden" met jong vee.

V. ZANDDIEPTEKAART

De zanddieptekaart geeft de ligging aan van de pleistocene zandondergrond ten opzichte van het maaiveld van het vaste veenland en de hagen. Door het zeer zwak golvende karakter van de zand-ondergrond is er weinig variatie in het kaartbeeld. De gemiddelde zanddiepte ligt op 2-3 m beneden het maaiveld van het vaste veenland.

De isohypsen zijn gelegd met een interval van 0.5 m. Verder spreekt de legenda voor zichzelf.